

Թ. 49, էջ 259—378 կան Տիրատուր վարդապետի Քարոզները, որոնք չեն չլի- շատակուած:

Թ. 51 «Մեկնութիւն Երզնգ Երզնայն». չէ նշանակուած ոչ խորագիրն եւ ոչ սկզբնաւո- րութիւնը ճշգրտու համար հեղինակը. բայց նոյն Մատենադարանի Թ. 142, 162, 277, 384 եւ 643 կը վկայեն, թէ Կոռնելիոս Ալա- պիդէ է հեղինակն եւ Ղուկաս Խարբերդցի թարգմանիչը: Այսպէս նաեւ Թ. 124 «Մեկ- նութիւն Գործք Առաքելոցի». որոնք. բայց Թ. 80 մատնանշած էր անոր հեղինակը՝ Կ. Ալապիդէ: Նոյնպէս Թ. 46 «Անտառ այլա- բանութեան». հեղինակին եւ թարգմանչին անունները տուած էին սակայն Թ. 3 եւ 17, այն է Կ. Ալապիդէ եւ Ղ. Խարբերդցի: Թ. 133 «Մեկնութիւն Եզեկիէլի». այսպէս առանց մանրամասնութեան. բարեբախտա- բար Թ. 18 եւ 60 ձեռագիրներէն գիտենք որ ասոր ալ հեղինակը Կ. Ալապիդէ է:

Թ. 81 ձեռագիրն համար կը ըսուի. «Մա- տենան է Մեկնութիւն Սաղմոսաց, օտար թարգմանութեամբ, թերի»: Գրչութիւնը ԺԸ. դարէն է. եթէ սկզբնաւորութիւնն կամ վերջաւորութիւնը յառաջ քերուած ըլլար, կարելի էր թերեւս վերստուգել հեղինակը: Ունինք Յովհ. Ոսկերեանի, Դանիէլ Ասոր- լոյ եւ Պետրոս Մերիկիոյ Սաղմոսաց Մեկ- նութիւնները: Վերջինիս թարգմանիչն է Աթանաս Եպիսկոպոս (Տայի Սիմոնեան) ըստ Թ. 115 ձեռագրին, թարգմանուած՝ Սաւա- լանեանի ցուցակին համաձայն 1777—1780 տարիներուն. հաւանօրէն այս թարգմանու- թեան երկրորդ օրինակն է: Հաւաքման մէջ բարձրագոյն օրինակներ կան Յակոբ Վոռա- ճիոյ արքեպիսկոպոսի Բանք Ոսկիականք կո- շուած քարոզարքէն, զոր թարգմանած է Ղուկաս Խարբերդցի 1730—1736 տարիներ- ըն մաս առ մաս եւ 1741ին ենթարկած է սրբազրութեան: Շատ բարձր էր ճշգրի թարգմանութեան ժամանակագրութիւնը, այս ինքն քանի՞ մասով եւ ո՞ր տարիներուն թարգմանուեցան անոնք. միայն Երուսաղէմ 27 օրինակ կը գտնուի. այս օրինակները ա- ուանց տարակուսի մաս առ մաս ունին այդ իրր 192 քարոզները: Յուցակագրողի գործը պիտի ըլլայ նշել մէկն մի ձեռագրի բովանդա- կած քարոզներու գոնէ թիւը: Այդ պայծառ չի տեսնուիր Թ. 26, 38, 41, 52, 54, 86, 114 եւ 138 ձեռագիրներու ցուցակագրութեանէն:

Թերի է Թ. 55 ձեռագրին նկարագրու- թիւնը, որուն թարգմանիչն է, ինչպէս կը նշանակէ Սաւալանեան իր Յուցակին մէջ, Յակոբ ձամճի օղլու:

Թ. 10, 13, 21, 28, 78, 82, 90, 109 եւ 116 ձեռագիրները կը բովանդակեն Յակոբ Նալեանի Կիրակէից քարոզները՝ կարծէր ասոնցմէ մին, լիակատարը, մանրամասն ցուցակագրել եւ միւսներու աւելին եւ պա- կասը ճշգրի անոր հետ համեմատելով:

Թերակատար ցուցակագրուած է Թ. 56, ոչ ճշգրութեամբ խորագրուած «Քարոզ- գիրք», որ է «Փողովածոյք» եւ կը բովան- դակէ Պրոկղի, Յ. Ոսկերեանի եւ այլոց ճառերը:

Ձեռն ցուցակագրուած Թ. 140 Տօնապատ- ճառն եւ Թ. 134 (իմացիր 135) Գանձարանը յամէ 1575, ճոխ Գանձերով եւ Տարերով: Կարծէր, սակայն, տալ վերջնոյս մանր նկա- րագրութիւնը, որովհետեւ Հաւաքմանս առա- ջին Գանձարանը կը ներկայանար, որ կարող էր համեմատութեան հիմ ծառայել յաջոր- դարար եկող Գանձարաններուն: Ձեռագրին կարեւորութեան հրաւիրեց ուշագրութիւնս յատկապէս ձեռագրին էջ 333 լուսանցքի վրայ գրուած ծանօթութիւնս, թէ «ի Մար- տիրոս վարդապետէ Բաղիշեցոյ գանձս ա- սացաւ սուրբ Յարութեան Տեան մերոյ» (Յուցակ, էջ 295): Թէեւ Յուցակագիրը գանձին վերնագիրն եւ սկզբնաւորութիւնը յառաջ չէ բերած, բայց եւ այնպէս ըլլալու է Յարեաւ Աստուած, մարգարէն գոչեաց, յառաջ գուշակեաց,

սկզբնաւորութեամբ Գանձը, որ էջմիածնի Թ. 424, Երեւանի Թ. 359 եւ Չմմառի Թ. 122 գանձարաններու մէջ անանուն է, բայց Թաւ- րիզի օրինակին մէջ, Թ. 43, թղ. 147ր—149ր (= Աճառեան, Գանձարան, թղ. 205) խո- րագրուած է. «Գանձ Յարութեան ի Մարտի- ըոս վարդապետէ ասացեալ» եւ կ'աւարտի. Մարտիրոս երգեաց, բարուն լըռակայ... (Տունք՝ «Յարութեան»): Նոյն ձեռագրին մէջ ունինք նաեւ ուրիշ մը՝ «Գանձ ի Մար- տիրոս վարդապետէ ի վերայ վարդապե- տաց». որ կը սկսի

Դէտք (Չ. գէտք) եւ գլուխ պետացն եւ կարգաց

(թղ. 406ա—Աճ. 531). եւ դարձեալ՝ «Մե- ղեղի ի Մարտիրոս վարդապետէ Պոռեցոյ ասացեալ.

Կաթողիկէ եկեղեցի ուրախ լը բերկրեալ... (Անդ, թղ. 358ա—Աճ. 368ր): Տարակոյս չի մնար, թէ Գանձասաց Մարտիրոս վար- դապետ՝ Բաղիշեցի է եւ սա նոյն է Մ. Պո- ռեցոյ հետ, եւ կ'ապրէր 1575էն յառաջ, եթէ չէ ձեռագրին գրիչ Կարապետ Սողա- ճեցոյ ժամանակակից:

Թ. 6 Յայտաւորքէն երկու ընդարձակ յառաջբերութիւններ կը գտնենք էջ 68—69. տեղիքներս փոխ անունաճեն Միքայէլ Ասոր- լոյ ժամանակագրութեանէն (Երուսաղէմ, 1871, էջ 216—217, 256, 369—372): Նոյն Յայտաւորքէն հատուած մ'ալ ունինք Յովհ. Որոտնեցոյ մասին (էջ 71ա). ցուցա- կազիրը անուշադրութեամբ գանց առած է յիշել ամիսն եւ օրը, որ պէտք է ըլլան «Ի՞՞՞ Քաղոց եւ Չ. Յունուարի»: Որոտնեցի վարձանեցաւ ճշգրի 6 յունուար 1387:

Տպագրական վրիպակներէ ազատ չէ հրատարակութիւնս. կը յիշուի միայն էջ 4ր. Լիպոդիտա. կարգա՝ Հիպոդիտա. եւ Չոր աւերիակս այր = Չոր աւերիակ մայր: էջ 5ր, հատած 16 եւ 17 կը նկատուի կրկնութիւն. հարկ է իմանալ՝ «Յովհաննու Երուսաղե- մացոյ Եպիսկոպոսի. Եթէ ճամբարապէս... էջ 68ր. Կուան = Կուան (Կաւառ): էջ 309 Հայոց ՁՂ համադրուած է վերջահան 1441 տարուց. պէտք է ուղղել 1541:

Լաւ պիտի ըլլար, եթէ «Քնդհանուր տախտակ ձեռագրաց» նաեւ ցուցակի այս հատորը զարգարած ըլլար:

Մենք նշեցինք պակասութիւններ. բայց անոնք մասամբ պիտի գտնեն չբմեղանք, եթէ նկատի առնենք որ բարձրագոյնակ հե- ղինակը երկու ամիս միայն տրամադրու- թեան տակ ունեցած է 140 ձեռագիրներս ցուցակագրելու համար, իսկ հրատարակու- թիւնը կատարուած է հետո Մատենադարա- նէն, երբ հնարաւորութիւն չկար վերստու- գելու եւ լրացնելու պակասները:

Հ. Ն. Ա.

ԹԵՐԶԵԱՆ ՄԵՍՐՈՊ Վ., Զմմառու հայ վանքը: Պէյ- ռուք 1949, էջ 128 + ԻԳ:

Զմմառի Փոխման Ս. Կոյսի կաթողիկո- սական հայ վանքին հիմնարկութեան Բ. դա- րադարձին առթիւ լոյս կը տեսնէ այս գիրքը. ստուգիւ իրրեւ գեղեցիկ յուշարար՝ հնա- մենի արժէքներու եւ արժանիքներու:

Հեղինակը կը ջանայ անոր անձուկ էջե- ընուն մէջ ամփոփել ամէն հարց, որ կապ ունի վանքին չէնքին ու անոր անդամներուն հետ: Եւ կը յաջողի լիակէս. — դրչի լաւ պտուղ է:

Առաջին երկու գլուխներու մէջ կը ներ- կայացնէ Զմմառի (եւ Գրեյմի) վանքի տեղը, կառուցումը, շինութիւնները, տաճարը, գանդակատունը եւ կալուածները: Յաջորդ գլուխները կը կազմեն՝ Գիր ու արուեստ, Զմմառու Տիրամայրը, վանքը՝ կաթողիկո- սարանը, Դպրավանքը, Հաստատութեան հիմնարկութիւնն ու կանոնները. վարչու- թիւնն ու միարանական կեանքը: Դարձեալ՝ Զմմառի վանքի գործունէութիւնը եւ ըն- թացըը առաքելութիւններու, քաղաքական եւ կրօնական անցքերու, հարձանքներու ու անդորրութեան մէջ եւ առաջին համաշ- խարհային պատերազմէն մինչեւ մեր օրերը:

«Ի հեճուկս հարձանքներու եւ անհնա- րին գրկանքներու, ի հեճուկս ապերախտու- թեանց եւ ամէնազգի խոչընդոտներու, ի հեճուկս յարատեւ անարին մարտիրոսու- թեան, Զմմառի միարանները կը նուիրուին ու կը գոհուին անհաշիւ, ի սէր Աստուծոյ եւ իրենց ազգակիցներուն՝ միշտ անյիշաչար, միշտ անվհեք» (անդ, էջ 126): Անոնք հե- տամուտ կ'ըլլան նմանապէս գրքի ու գրի- կը հեղինակին ու կը թարգմանեն: Կը հա- լաքեն Մատենադարանին մէջ տպագիր ու գրչագիր մատենաներ, որոնց վրայ կ'աւել- նան Անտոնեաններու (Կ. Պ.) Ձեռագիրներն ու Դիւանը: Իսկ եկեղեցոյ մէջ կը գտնուին թանկագին անօթներ ու առարկաներ եւ գե- ղեցկահիւս ու նրբաճաշակ՝ բանուած զգեստներ: Ասոնցմէ լաւագոյններուն, ինչ- պէս եւ աչքաու չէնքերու եւ անձնաւորու- թիւններու պատկերները կու գան գիրքը աւելի հաճելի ընելու:

Ամբողջ գրութիւնն արդէն հետաքրքրու- թեամբ կը կարգացուի: Սակայն բանասէր- ներու լիակէս բաւարարութիւն չի տար եւ այդ ալ կարելի չէր սպասել հակիրճ տողե-

րու մէջ: Բայց հարկ է գրել Չմամուի վանքի քննական ու ընդարձակ պատմութիւնը: Գերհեղինակը կրնայ այդ գործը գլուխ հանել: Չի ինչպէս գրութեանէն կ'երեւայ, օժտուած է դատող մտքով, անոր առջեւ բաց են դրւածները եւ ուրիշ համանման դիւրութիւններ ունի: Ուստի եւ կը մաղթենք Գերհեղինակին կորով ու խանդ եւ նաեւ՝ ժամանակ այս օգտակար ձեռնարկին համար:

Գրքին վերջը կայ Յաւելուած մը, ուր ամփոփ կը նկարագրուին վանքին Բ. դարադարձի առթիւ սարքուած հանդիսութիւնները եւ կը հրատարակուին խօսուած ճառերը, որոնց սլակը կը կազմէ Վսեմ. Սլաւոնեան Կարգինայի զեղեցիկ բանախօսութիւնը՝ «Չմամու վանքը հայ կաթ. համայնքին պատմութեան մէջ»:

Հ. Հ. ՈՍԿԵԱՆ

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ 1936 ՏԱՐԻՈՅՆ

Շարունակութիւն տե՛ս ՀԱ 1950, էջ 111—124:

6. ԳԵՂԱՐՈՒԵՍ, ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ, ԹԱՏՐՈՆ

1. Արմեց Ն., Փոստիկայ Աւետարանի տարւածք: Սիսն, Ժ., 273—274:

Օր. Սիրբաբի Տէր Նորսեանի հակառակ կը հաստատէ թէ աւետարանի խորաններն ու նկարները «ժամանակակից չեն ձեռագրին»:

2. — — Մլբէի Աւետարանի գրութեան տարին: Սիսն, Ժ., 274—275:

Մլբէ թագուհւոյն հռչակարար աւետարանին գրութեան ժամանակը վէճի նիւթ է. համարուած է 851 կամ 902 եւ կամ 922: Հեղինակը հիմ առնելով ձեռագրին մէջ յիշուած Արաց ամսոյն 28 — երկուշարթի — եւ Արեգ ամսոյն 6 — հինգշարթի — խնդրական տարին կը կարգւի ՅՅԱ = 311 + 551 = 862, որով «հայ հնագոյն ձեռագրի պատիւը այսուհետեւ անցնում է Լազարեան ձեռագրանի աւետարանից Մլբէ թագուհու աւետարանին, 25 տարով աւելի ձեր քան առաջինը»:

2ա. Aubert M., Les ogives arméniennes d'après un livre récent. Benediktinische Monatsschrift, XCV, 215—221 (պատկերազարդ):

3. Der Nersessian S., La légende d'Abgar d'après un rouleau illustré de la bibliothèque Pierpont Morgan à New York. Bull. Inst. Archéol. Bulg. 10 (1936), 98—106 (անմատչելի):

4. Դիլ Շառլ, Հայկական ճարտարապետութիւնը: Վէճ, Գ. տ., Թ. 2, 17—23:

«Հայ Մշակոյթի Օր»-ուան առթիւ «Համազգային»-ի կազմակերպած հանդէսի մէջ Պարիս 22 Դեկ. 1935ին կարգացած բանախօսութիւնն է:

5. Զարեան Յովհաննէս, Գարբէլ Սոււրբուհեան (կեանքն ու գործը): Վէճ, Գ. տ., Թ. 5, 1—23:

Գեղեցիկ կերպով կը ներկայացնէ Սուրբուհեանի (1825—1912) նշանակութիւնը հայ թատրոնի համար իր թատերագիր՝ ընդհանրապէս իր ծննդավայրին՝ Թիֆլիսի դաստարարութեամբ:

6. Gastoué Amedée, Caractéristica muzicii armene (Հայ երաժշտութեան նկարագրականութիւնը) Ani, Ա. պր. Գ. 23—28:

Առաջինը թարգմանութիւնն է այն ճառին, զոր հեղինակն, որ նախագահ է Գաղղիոյ երաժշտագետներու ընկերութեան, խօսած է Մորսոնի մէջ 27 Մարտ 1936ին Ս. Գրքի 1500 ամեակի առթիւ:

7. — — Komitas, apostolul muzicii armene (Կոմիտաս — հայ երաժշտութեան առաքելը. ուսմ.): Ani, Ա. տ., պր. Գ., 17—21:

8. Կազմմեան Յարութիւն, Համեմատութիւն մը Հոսի Ս. Պետրոս եւ Վաղարշապատի Ս. Հոսիփի մէջ եկեղեցիներուն յատկապէս միջև: Վէճ, Գ. տ., Թ. 3, 38—43:

Եզրակացութիւնն է. «Ս. Հոսիփի մէջ եւ Հոսիփի Ս. Պետրոսի տաճարներու միջև զայսօրին ունեցող նմանութիւններէն հետեւեցնելու չէ անշուշտ, որ Միփիանեանցի Հայաստանէն է առած իր ներշնչումը, բայց գոհութեամբ եւ հպարտութեամբ կրնայ լեցուիլ հայու մը սիրտը, մտածելով որ մեր նախնիները աշխարհիս ամենամեծ հանճարներէն մէկուն յայտնաբերելու գործը կրած են, թէև փոքր համեմատութիւններով, որքան հազար տարիներ անկէ առաջ»:

9. Կոմիտաս Վարդապետ, Հայոց սոսոյանական գրութիւնը: Սիսն, Ժ., 118—126:

Հեղինակին երբևէն հրատարակած մէկ յօդուածն է (Sammelbände der Intern. Musikgesellschaft 1899) զոր Պոսի վրդ. Թումայեան գերմաներէնէ կը թարգմանէ:

10. Մեհրապետ Յ., Կոմիտաս Վարդապետ եւ իր գերը հայ երաժշտութեան մէջ: Հայրենիք ամս. Ժ. Գ., Թ. 3, 65—72:

11. Առնակ, Կոմիտաս Վարդապետ: Հայրենիք ամս. Ժ. Գ., Թ. 3, 73—85:

12. Մեհրապետ Յ., Ռոմանոս Մելիքեան: Հայրենիք ամս. Ժ. Գ., Թ. 8, 77—84:

13. — — Ռոմանոս Մելիքեանի սակցագործութիւնները եւ նրանց արժէքը: Անդ, Թ. 9, 88—90:

14. Յակոբեան Եղուարդ, Եղեշ Թաղեան: Հայրենիք ամս., Ժ. Գ., Թ. 6, 100—106:

Վերջերս վախճանած նկարչի մասին է:

15. Նահապետեան Հ. Գ., Հայաստանի դարձ-թաւր եկեղեցիները եւ անոնց ճարտարապետութեան արժէքը: Վէճ, Գ. տ., Թ. 2, 24—30:

Բանախօսութիւն կարգացուած «Հայ Մշակոյթ Օր»-ուան առթիւ 1935ին ի Պարիս:

16. Պերպէրեան Ե. Ռ., Կոմիտաս Վարդապետ — անձը եւ գործը: Սիսն: Ժ., 23—28:

17. Sakisian Arménag, Nouveaux documents sur les tapis arméniens. Արտատպ. «Syria» 17 (1936), 177—184. Paris, Paul Geuthner 1936, 4°, էջ 8:

Կ'եզրակացնէ թէ ձեւը հայկական գորգերուն ինքնայատուկ է եւ միայն իր բացառութիւն ոչ-հայկական գորգերու վրայ կը տեսնուի:

18. Մրապետ Հ. Մովսէս, Ս. Պատարագի երգեցողութիւնները (Պոլսական եղանակներ. Բառաձայն խոսն խոմբի համար): Վիեննա 1936, 4°, էջ 40: Գին՝ 8 զ. Քր.:

Գրախ. Սիսն, 1936, 215—219 (Պոսի վրդ. Թումայեան):

19. Տայեան Հ. Ղ., Կոմիտաս Վարդապետ: ԲԶՄ, ՂԴ, 5—33:

20. Փ(էչիկեան) Հ. Ն., Երկու պատարակներ Կոմիտաս Վարդապետին: ԲԶՄ, ՂԴ, 155—156:

Երկու պատարակներուն նմանահանութիւնը կը հրատարակուի:

21. Zambaccian K. H., Gravura in tiparul armenese (Պատկերագրութիւնը հայ տպագրութեան մէջ. ուսմ.): Ani, I պր. Գ. 34—36:

Առաջին տպագրութեանց մասին է:

22. — — — Arta covoarelar armenesti (Հայ գորգերու արուեստը. ուսմ.): Ani, Ա. տ. պր. Բ. էջ 29—34:

23. — — — Vechi Draperii de altar in Bisericile armenesti din Moldova (Հին խորանի վարագոյներ Մոլդաւիոյ հայ եկեղեցւոյն մէջ. ուսմ.): Ani, Ա. տ. պր. Գ. 28—31:

23. Քիւրտեան Յ., ճարտարապետ Միսն: Հայրենիք ամս., Ժ. Գ., Թ. 7, 121—132:

Այս խրատացած քրիստոնէոյ ճարտարապետն, որ ծնած է 9 րէճէպ 895 (1490 Մայիսին) եւ մեռած 12 ճէմադիլ էվէլ 996ին (1588 Յունիս 3ին) եւ որուն կը վերագրուի 360 շինութեանց կառուցումը՝ 1573 տարւոյն պատկանող վաւերաթղթի մը համաձայն է ընդ կեանքի շրջանի Արդընաս զիւղէն եւ այն հայ ինչպէս նոյն վաւերաթղթին մէջ յիշուած իր ազգականներու անուններէն կարելի է հետեւեցնել:

25. — — — Dragonul in covoarele armenesti (Վիշապը հայ գորգերու մէջ. ուսմ.): Ani, Ա. տ. պր. Բ. 35—43:

7. ՆՈՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

1. Ահարոնեան Վարդգէս, Ալսել Բակույն: Հայրենիք ամս., Ժ. Գ., Թ. 9, 121—133:

2. — — Ամենայն Հայոց բանաստեղծը (Յովհ. Թումանեան): Հայրենիք ամս., Ժ. Գ., Թ. 3, 126—139. Թ. 4, 126—137. Թ. 5, 137—150. Թ. 6, 140—154. Թ. 7, 144—155. Թ. 8, 114—124:

Վերլուծական ուսումնասիրութիւն:

Շարունակութիւն նախորդ տարիէն (տե՛ս ՀԱ 1936, 436, Թ. 185):

3. Բեքեբեան Ռուբէն, Մ. Նալբանդեանցի անտիկ երկերը: Վէճ, Գ. տ., Թ. 2, 38—65:

Ընդարձակ կերպով կը ներկայացնէ Անտ Յովհաննիսեանի հրատարակած գործը՝ «Մ. Նալբանդեան, Անտիկ երկեր. խմբագրութիւն եւ կոմենտարներ» (Պետ. Հրատ. Երևան 1935, էջ 800):

4. Govrighian Pär Grigore, Proverbe din dialectul Armenilor din Ardeal (Առակներ Տրանսիլւանիոյ Հայերու դասաբարբառով. ուսմ.): Ani, Ա. տ., պր. Գ., 49—50, պր. Գ., 26—27:

Գովրիգեանի ծանօթ գործէն բաղկով կը ներկայացնէ 48 առակ ուսմ. թարգմանութեամբ:

5. Թիւրքմենեան Խոսրով, Միքայէլ Վարանդեան (Հ. Յ. Դեան տեսարան-պատարագիտ): Հայրենիք ամս., Ժ. Գ., Թ. 4, 88—98. Թ. 5, 100—113:

6. Խոսրովեան Հմ., Գրիգոր Զօհրապի հետ: Կեանք եւ Արուեստ, 2. տ., 3—13:

Երևան կը բերէ Զօհրապի (1860—1915) տաղանքն իրրեւ փաստարան ունենալով պահանջուած բուր յատկութիւնները:

7. Մուսախիցի, Յուշեր յեղափոխական երգի մը մասին: Հայրենիք ամս., Ժ. Գ., Թ. 12, 77—81:

Կ'աճարկուի Սուլուխի կուրի երգը. «Սոսկում արձախր պատեց Մշոյ դաշտ, նորէն հասաչեց սէլ—Սուլթան անհաշտ...»:

8. Մուրացան, Ընտրեցի երկեր: Ա. հատոր: Պարագրութեամբ եւ յատկաբանով Ա. Տէրաբեանի: Երևան, Պետհրատ 1936, 8°, էջ XXXIX + 330: Գինն՝ 5.50 ո.: [Հայ կրթիկներ:]

Հրատարակութիւնս, որ կատարուած է անփոփոխ (մասամբ կիտաղրութիւնը փոփոխուած) 1904ի տպագրութեան վրայէն, կը պարունակէ «Նոյի ազատը», «Առաքելը» եւ «Յորհրդուոր միանձնուհի»:

9. Նարդուհի Շառար, Նպաստ մը հայ եւ թուրք աշուղական գրականութեան: Վէճ, Գ. տ., Թ. 2, 31—37:

Շարունակութիւն նախորդ տարիէն (տե՛ս ՀԱ 1936, էջ 436, Թ. 182):

10. Shaw A. A., The First Printed Armenian Treatise on Geometry and Trigonometry. Արտատպ. National Mathematics Magazine. Vol. 10. No. 8 May 1936. 8° էջ 3.